

מִשּׁוּם דְּנִפְשִׁי בְּנִי (חֵילָא ד) מְחֻזָּא מְקוֹם מְגוּרֵי רַבָּא, וּמִמִּילָא רַבִּים  
הַעֲנִיִּים, וְאִם אֲכָרִיז כֶּךָ, יִכְלֵה כָל כִּסְפִּי.  
מַעֲשֵׂה בַעֲנִן יִשִּׁיבָה בַּסְמוּךְ לְכוֹתֵל רַעוּעַ: וְרַבִּי יוֹחָנָן הוּוּ  
נִרְבִּי בְּאַוּרֵיתָא – הָיוּ לְמוֹמְדִים תּוֹרָה, דְּחִיקָא לְהוּ מִילְתָּא טוֹבָא –  
וּפְרַנְטָתָם הָיְתָה דְּחֻקָּה הַרְבֵּה, וְאִמְרֵי, נִיקוּם וְנִיזִיל וְנִיַּעֲבֵד עֵיפָקָא –  
נְקוּם וְנָלֵךְ וְנַעֲסוּק בַּסְחוּרָה, וּבִכְךָ נִקְיִים בְּנִפְשֵׁיהֶן (וּבַעֲצָמָנָהּ) מַה  
שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טו) **אִפֹּס כִּי לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֲבִיּוֹן**, וְיָבֹךְ הֵינִי בַּעֲצֶמְךָ,  
שֶׁהָאֵדָם מַצּוּהָ לְדָאוּג שְׁלֹא יֵהָא אֲבִיּוֹן. אֲזִילוּ לְמַקּוֹם סַחוּרָה,  
וּבִדְרָךְ אוֹתֵיב תּוֹתִי גִידָא רָעִיעָא – הַתִּישְׁבוּ תַּחַת כּוֹתֵל רַעוּעַ, וְהָיוּ  
קָא בְּרִכִּי רִיפְתָּא – אֲכָלוּ לָחֶם. אֲתוּ תְרֵי מְלָאכִי הַשֶּׁרֶת הַמְלוּיִם אֵת  
הָאֵדָם בְּדֶרֶךְ (לַעֲלֵי יֵא) וְשִׁמְעִיהָ רַבִּי יוֹחָנָן דְּאִמְרֵי חֵד מִהֶמְלָאכִים  
לְחִבְרָתָהּ, נִישְׁדִּי עֲלִיָּהּוּ הָאִי גִידָא וְנִקְטְלִינָהּ, שְׂמִינִיחִין תִּי עוֹלָם תְּקָא  
דְּהֵינִי הַתּוֹרָה, וְעוֹסְקִין בְּתִי שֶׁהָא שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, דְּהֵינִי בַּסְחוּרָה  
לְצוּרָךְ פְּרַנְטָה. אִמְרֵי לִיָּה אִידָךְ – הַמְלָאךְ הַשֶּׁנִּי, שְׂבִקְנִיהוּ וְלֹא  
נִהַרְגָם, כִּיּוֹן דְּאִיכָא בְּהוּ חֵד דְּקִיָּמָא לִיָּה שְׁעָתָא – שְׁעָתִיד לְגַדּוּל,  
וְלֹא הִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְמוֹת. רַבִּי יוֹחָנָן שְׁמַע אֵת דְּבָרֵי הַמְלָאכִים, וְאִילָפָא  
לִשְׁמַע. אִמְרֵי לִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן לְאִילָפָא, הָאֵם שְׁמַע מִרְיָ – שְׁמַעַת  
דִּיבּוּרִים. אִמְרֵי לִיָּה, לֹא. אִמְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן, מְדִשְׁמַעֵי אֲנָא – מִכֶּךָ שֶׁנִּי  
שְׁמַעְתִּי וְאִילָפָא לֹא שְׁמַע, שְׁמַע מִינָּהּ, וּמוֹכַח שְׁאֵלִי נַחֲכוּן הַמְלָאךְ,  
וְלִיָּדִי קִיָּמָא לִי שְׁעָתָא – וְלִי תַעֲמוּד הַשְּׁעָה שֶׁאֵגְדֵל בַּתּוֹרָה, וְלִכֵּן  
רַק אֲנִי שְׁמַעְתִּי דְּבָרֵיו. וְאִזּוּ אִמְרֵי לִיָּה רַבִּי יוֹחָנָן לְאִילָפָא, אִתְּהַד –  
אֲחֻזּוֹר לְלִימּוּד הַתּוֹרָה, וְאִזּוּ בְּנִפְשֵׁי – וְאִקְיִים בַּעֲצָמֵי מַה שֶׁנֶּאֱמַר  
(שִׁם טו יא) **כִּי לֹא יִחְדַּל אֲבִיּוֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ**, כְּלוֹמַר שְׁלַעוֹלָם הָיוּ  
אֲבִיּוֹנִים, וּמִמִּילָא אִין חִיּוּב לַעֲזוּב אֵת לִימּוּד הַתּוֹרָה כְּדִי לֹא לְהִיּוֹת  
אֲבִיּוֹן. רַבִּי יוֹחָנָן תִּדֵּר – חֹזֵר לְתוֹרָתוֹ, וְאִילָפָא לֹא תִדֵּר, אֲלֵא הֵלֶךְ  
לַעֲסוֹק בַּסְחוּרָה.  
סִיּוֹם הַמַּעֲשֵׂה: עַד דְּאִתָּא (וּשְׁחוּר) אִילָפָא מִמְקוֹם שְׁבוּ סַחֵר, מְלִיד  
רַבִּי יוֹחָנָן כְּלוֹמַר נִתְמַנָּה לְרֹאשׁ יִשִּׁיבָה, וּמִמִּילָא גַם נִתְעַשֶּׂר, שְׁהִיד  
מִנְהֵגם שְׁהִיוּ מְגַדְלִים וּמַעֲשִׁירִים אֵת רֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה. אִמְרֵי לֹא אֲנִשִּׁי  
הַמְקוֹם לְאִילָפָא בְּתַמְהִי, אִי אֲתִיב מִרְיָ – אִם הִיִּית חֹזֵר וְלוֹמַד,  
וְכִי לֹא תָהוּ מְלִיד מִרְיָ – לֹא הִיִּית תַּתְמַנָּה לְרֹאשׁ הַיִּשִּׁיבָה, שְׁהִיו  
לְמַד יוֹתֵר מִרְבִּי יוֹחָנָן. רַצָּה אִילָפָא לְהַרְאוֹת שֶׁאֵךְ שֶׁהֵלֶךְ לְסַחוּרָה,  
עַדִּין לְמַד יוֹתֵר מִרְבִּי יוֹחָנָן, וְלִכֵּן אֲזִילוּ תֵּלָא נִפְשִׁיהָ בְּאַפְסָקְרִיא  
דְּסִפְתִּיתָא – הֵלֶךְ וְתִלָּה עַצְמוֹ בְּתוֹרֵן הַסִּפְינָה, וְאִמְרֵי, אִי אִיכָא  
דְּשִׁאֲלִי לִי בְּתַתְנִיתָא – אִם יֵשׁ מִי שֶׁשּׁוֹאֲלֵנִי בְּרִייתָא דְּרַבִּי חֵילָא וְרַבִּי  
אִוְשְׁעִיא שְׁלֹא שֶׁנֶּאֱמַר רַבִּי בְּמִשְׁנִיתוֹ, וְלֹא פְּשִׁטִּיתָא לִיָּה מִתְנִיתִין –  
וְלֹא אִפְשׁוּט לֹא מִמִּשְׁנָה שְׁמַעֲנִי בְּהָ שִׁטָּה כּוֹז, נִפְלִינָא מִאַפְסָקְרִיא  
דְּסִפְתִּיתָא וּמִבְּעָנָא – אִפִּיל עַצְמִי מִתּוֹרֵן הַסִּפְינָה לִיָּם וְאִטְבַּע. אִתָּא  
תְּהִיָּא קִבָּא – בֹּא זְקֵן אֲחֵד וְתִנָּא לִיָּה בְּרִייתָא, אֵדָם הַנּוֹטָה לְמוֹת  
וּמִפְקִיד מִמּוֹנֵהוּ אֲצֵל אִמְפּוֹטְרוֹפּוֹס, הָאִמְרֵי תִנּוּ לְאַחַר מוֹתִי שְׁקֵל לְבָנִי  
בְּשִׁבְתָּ – בְּכָל שְׁבוּעָה לְהוֹצִאוֹת פְּרַנְטָתָם, וְהָיוּ רְאוּיִין לְתֵת לָהֶם סֵלַע  
שְׁהוּא שְׁנֵי שְׁקֵלִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵם מְרֻבִּים וְהוֹצִאוֹתֵיהֶם גְּדוּלוֹת, נִתְנִין  
לָהֶם סֵלַע, שֶׁאֵם כּוֹוֹנֵתוֹ הִיְתָה דּוּקָא לְשִׁקֵּל הִיָּה אֹמֵר 'אֵל תִּתְנוּ  
אֵלָא שְׁקֵל', וּמַה שֶׁאֲמַר 'תִּנּוּ שְׁקֵל' לִזְרוֹם שִׁלְמָדוֹ מִלֵּאכָה וִירִיחוֹ  
מִמִּנָּה. וְאִם אִמְרֵי 'אֵל תִּתְנוּ לָהֶם אֵלָא שְׁקֵל', בּוֹזֵה פִירֵשׁ דְּבָרֵיו, וְאִין  
נִתְנִין לָהֶם אֵלָא שְׁקֵל אֵף שְׁצִרִיכִים לִיְוֹתֵר. וְאִם אִמְרֵי 'אֵם מָתוּ  
הַבְּנִים וְיִשּׁוּ אַחֲרֵיהֶם תַּתְּתִיחֵם', בּוֹזֵה וְדִאי כּוֹוֹנֵתוֹ שִׁישְׁאֵר מִמּוֹנֵהוּ  
לִירוּשָׁה וְלֹא יִבְזוּוּהוּ, וְלִכֵּן בִּין שְׁאֲמַר 'תִּנּוּ שְׁקֵל' וּבִין שְׁאֲמַר 'אֵל  
תִּתְנוּ אֵלָא שְׁקֵל', אִין נִתְנִין לָהֶם אֵלָא שְׁקֵל, וְשֶׁאֵל הַזֶּקֶן, הִיכֵן  
מַעֲנִי בְּמִשְׁנָה דִּין זֶה הָאֲחֻזּוֹר. אִמְרֵי לִיָּה אִילָפָא, הָא מִנִּי – כְּפִי מִי  
הַמִּשְׁנָה, כְּרִפִּי מִאִיר הָאִי, דְּאִמְרֵי בְּמִשְׁנָה (תְּכוּבוֹת טו) מִצְּחָה לְבָנִים  
דְּבִיר הַמֵּת, שֶׁאֵךְ שִׁמּוֹן הָאִיר הַבְּנִים הָיוּ וְנִתְנִים לָהֶם כָּל  
צְרִיכֵיהֶם, וְהָאֲחֻזּוֹרִים יוֹרִשִׁים רַק אֵת מַה שֶׁנֶּשְׁאֵר, כִּיּוֹן שְׁמַצּוּהָ לְקִיָּם  
דְּבִיר הַמֵּת נִתְנִים לָהֶם רַק שְׁקֵל כְּדִי שִׁישְׁאֵר לְאַחַר מוֹתָם לְאַחֲרִים  
כְּצִיּוּי הָאֵם.

מַעֲשֵׂה נִוְסָף בִּישִׁיבָה בַּמְקוֹם כּוֹתֵל רַעוּעַ: אִמְרֵי עֲלִי עַל נְחוּם אִישׁ  
גַּם זֶה, שְׁהִיָּה סוּמָא מִשְׁתִּי עֵינָיו, גִּידָם מִשְׁתִּי דִּיּוּ, קוֹפֵעַ מִשְׁתִּי רַגְלֵיו,  
וְכָל גּוֹפֵי מְלָא שְׁחִין (וְהִיָּה מוֹטֵל בְּכִית רַעוּעַ), וְרַגְלֵי מְסָתוּ מוֹנָחִין

בְּסִפְלִין שֶׁל מִים, בְּרִי שְׁלֹא עֲלִי עֲלִי נְמָלִים וְאִינוּ יִכּוֹל לְהוֹרִידֵם  
שְׁהִיר לֹא הָיוּ לוֹ יָדִים וְרַגְלִים. פְּעַם אַחַת [וְהִיָּה מְסָתוּ מוֹנָחִת בְּכִית  
רַעוּעַ], וּבִקְשׁוּ תִלְמִידֵיו לְפָנוֹת מְסָתוּ שְׁחַשְׁשׁוּ שְׁמָא יִפּוֹל עֲלֵיו, וְאַחַר  
כֶּךָ לְפָנוֹת אֵת הַכְּלִים. אִמְרֵי לָהֶם, בְּנִי, פִּינוּ אֵת הַכְּלִים וְאַחַר כֶּךָ פִּינוּ  
אֵת מְסָתוּ, שְׁמוֹכְמָה לָכֶם שְׁכָל זְמַן שְׁאֵנִי בְּכִית אִין הַכִּית נִפְלֵל וְלֹא  
יִנְזֻקוּ הַכְּלִים. וְאִכֵּן פִּינוּ אֵת הַכְּלִים וְאַחַר כֶּךָ פִּינוּ אֵת מְסָתוּ, וְאַחַר  
שְׁהוֹצִיאוּהוּ נִפְלֵל תְּכִית. אִמְרֵי לוֹ תִלְמִידֵיו, רַבִּי, וְכִי מֵאַחַר שְׁצִדִּיק  
נְמוּד אֲתָה, שְׁהִיר בּוֹכּוֹתָ לֹא נִפְלֵל הַבֵּית, לָמָּה עָלְתָה לָּךְ כֶּךָ שְׁגוּפָךְ  
כִּה מִיּוֹסֵר. אִמְרֵי לָהֶם, בְּנִי, אֲנִי נְרַמְתִּי לְעִצְמִי זֹאת מִפְּנֵי מַעֲשֵׂה,  
שְׁפַעֵם אַחַת הִיִּית מְחֻלָּף בְּדֶרֶךְ לְבִית חֵמִי, וְהִיָּה עִמִּי מִשּׁוּי שְׁלִשָּׁה  
חֲמוּדִים, אֲחֵד שֶׁל מֵאֲכָל, וְאַחַד שֶׁל מִשְׁתָּה, וְאַחַד שֶׁל מִינֵי מְגִידִים.  
וְכֹא עֲנִי אֲחֵד וְעִמָּד לִי בְּדֶרֶךְ, וְאִמְרֵי לִי, רַבִּי פְּרַנְטָנִי בְּמֵאֲכָל. אִמְרֵי  
לוֹ, הַמֵּתָן עַד שְׁאֲפָרִיק מִן הַחֲמוּד דְּבִר מֵאֲכָל לִיתֵן לָךְ. אֵךְ לֹא  
הַסְפַּקְתִּי לְפָרוֹק מִן הַחֲמוּד, עַד שְׁצִינָתָה נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הַעֲנִי מַרְעֵב.  
הַלְבָּתִּי וְנִפְלִיתִי עַל פִּינוּ, וְאִמְרֵי, עֲנִי שְׁלֹא חֲסוּ עַל עֵינָיָהּ, יוֹסוּמוּ,  
דִּיִּי שְׁלֹא חֲסוּ עַל יָדֵיהֶם, וְתִתְּנוּ, וְרַגְלֵי שְׁלֹא חֲסוּ עַל רַגְלֵיהֶם, וְתִתְּנוּ.  
וְלֹא תִתְּנוּהָ דְּעִתִּי דְּבָרִים אֵלּוּ, עַד שְׁאֲמִיתִי שְׁגוּם כָּל גּוֹפִי יֵהָא  
מְלָא שְׁחִין. פְּעַם אַחַת רַצָּה יִשְׂרָאֵל לְשַׁלּוֹחַ מִתְּנָה לְמֶלֶךְ,  
קִיבֵלְתָּ עוֹנֵשׁ כּוֹז עַל דְּבִר קֵל, מַה יַּעֲנֵה הַתְּלִמִּידִים בְּעוֹלָם הָבָא עַל  
דְּבָרִים חֲמוּדִים יוֹתֵר. אִמְרֵי לָהֶם, אִוִּי לִי אֵם לֹא רְאִיתוּנִי בְּכֶךָ, שֶׁאִזּוּ  
לֹא הִיָּה עוֹנִי מִתְּכַפֵּר לִי.

אֲגַב שְׁהוֹכֵר נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא מְדוּעַ נִקְרָא כֵּן:  
וְאִמְרֵי קְרוּ לִיָּה נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה, דְּכָל מִילְתָּא דְּהָיָה סִלְקָא לִיָּה –  
בְּכָל מְקָרָה שֶׁאִירַע לוֹ, אִמְרֵי גַם זֶה לְפִינָהּ, אֵף שֶׁנֶּרְאָה שֶׁנַּעֲשֵׂה  
לְרַעָה. וּמִבִּיאָה הַגִּמְרָא מַעֲשֵׂה: וְיִמָּנָא חֲדָא בְּעָז לְשִׁדְוִי וְיִשְׂרָאֵל  
דִּירוּן לְבִי קִיָּסֵר – פְּעַם אַחַת רַצָּה יִשְׂרָאֵל לְשַׁלּוֹחַ מִתְּנָה לְמֶלֶךְ,  
אִמְרֵי, מֵאֵן וְיִזִּיל – מִי יִלֵךְ בְּאוּפֵן שְׁלֹא יִירַע לוֹ כָּל רַע, וְיִזִּיל נְחוּם  
אִישׁ גַּם זֶה, דְּמִלּוּפִד בְּנִיפִין הוּא. שְׁדָּרוּ בִּידֵיהֶם מְלָא סִיפְטָא – שְׁלַחוּ  
בִּידוֹ מְלָא אֲרָגוּ דְּאֲבָנִים טוֹבוֹת וּמְרִגְלִיּוֹת. אֲזִילוּ – הֵלֶךְ נְחוּם לְדִרְכוֹ  
אֵל הַמֶּלֶךְ, וְכָת – לֵן בְּדִרְכוֹ בְּתִהּוּא דִּירָה – דִּירָה אַחַת, בְּלִילָיָא קָמוּ  
הֵךְ דִּיִּרְצָא – בְּלִילָה בֹא בַעֲלִי הַדִּירָה, וְשִׁקְלִינָהּ לְסִיפְטָתָה – נִטְלוּ  
אֵת אֲרָגוֹ, וְרוֹקְנֵהוּ מִן הָאֲבָנִים הַטּוֹבוֹת וְהַמְרִגְלִיּוֹת, וּמִלּוּנָהּ עֲפָרָא  
– מִלְּאוּהוּ עֶפֶר (לְמַחֵר כִּי חוֹנָהוּ אִמְרֵי גַם זֶה לְטוֹבָה). בִּין מִטָּא תָהֵם  
– כִּשְׁהִיָּע נְחוּם לְבִית הַמֶּלֶךְ [שְׁרִינָהוּ לְסִיפְטָא – פְּתִחוּ מַשְׁרָתִי  
הַמֶּלֶךְ אֵת הָאֲרָגוֹ, וְחִנּוּהוּ דְּמִלּוּ עֲפָרָא – רֹאשׁ שְׁהוּא מְלָא בַּעֲפֵר],  
בְּעָא מְלָא לְמִקְטְלִינָהּ לְכּוֹלָהּ – רַצָּה הַמֶּלֶךְ לְהַרְגוֹ אֵת כָּל  
הַיְּהוּדִים, שְׁאֲמַר, קָא מְחִיבֵינוּ בִּין יְהוּדָאִי – הַיְּהוּדִים לְעוֹגִים לִי  
וּמִזְלוּלִים בְּכּוּבָדִי כִשְׁשׁוּלָחִים לִי עֶפֶר בְּמִתְנָה [כִּשְׁשׁוּעַ זֹאת נְחוּם  
אִמְרֵי, גַּם זֶה לְטוֹבָה]. וְאִזּוּ אִתָּא (בֹּא) אֲלִיָּהוּ, וְאִדְמִי לִיָּה בְּחֵד מִיָּיִיָּה  
– נִדְמָה לְמֶלֶךְ כֹּאחַד מִשְׁרִי, וְאִמְרֵי לִיָּה, דְּלִמָּא הָא עֲפָרָא מַעֲפָרָא  
דְּאֲבָרְהֶם אֲבוּהוֹן הוּא – שְׁמָא עֶפֶר זֶה הוּא מִן הָעֶפֶר שֶׁל אֲבָרְהָם  
אֲבִי הַיְּהוּדִים בְּעַת מִלְחָמָתוֹ עִם אֲרַבְעַת הַמְּלָכִים (בְּרַשִׁית יד יט),  
דְּכִי תָהוּ שְׁדִי עֲפָרָא הוּוּ סִיפְיָה – שְׁכַשְׁהִיהָ מִשְׁלִיךְ אֵת הָעֶפֶר עַל  
אוֹיְבֵיו הִיָּה נִהַפֵּךְ לְחִרְבוֹת, וּכְשׁוֹרֵק גִּילִי (קִשׁ) הוּוּ גִידִי – הִיָּה נִהַפֵּךְ  
לְחִיצִים, דְּתִתִּיב בִּאֲבָרְהָם אֲבִינוּ (יִשְׁעִיָּה מֵא ב) 'תִּתֵּן בְּעֶפֶר חֲרִיבּוֹ, בְּקִשׁ  
נֶדֶךְ קִשְׁתּוֹ', שְׁעַפְּרוּ הִיָּה כְּחֹרֵב, וְהִקְשׁ כְּחִיצִי קִשְׁתָּ, וְאֵף אֲתוּ יִכּוֹל  
לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בַּעֲפֵר זֶה לְהַלְחֵם בְּאוֹיְבֵיךְ. בֹּאוּתָה עַת הוּוּא חֲדָא  
מְרִינָתָא דְּלֹא מִצּוּ לְמִיכְבָּשָׁה – הִיָּה מְרִינָה אַחַת שְׁלֹא יִכְלוּ חִיילֵי  
הַמֶּלֶךְ לְכּוֹבְשָׁהּ, וּבְדִקּוֹ מִיָּיִיָּה – זִרְקוּ עֲלֶיהָ מַעֲפֵר זֶה, וּבְכַשְׁוִיָּה,  
כִּשְׁנוֹכְחוּ בְּכֶר, עֲזִילוּ לְבִין נְגִיָּה – הַכְּנִסוּ אֵת נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה לְבִית  
אֲרַצְרוֹת הַמֶּלֶךְ, וּמְלוּהוּ לְסִיפְטָתָה – מִילָא אֵת אֲרָגוֹ בְּאֲבָנִים טוֹבוֹת  
וּמְרִגְלִיּוֹת, וְשְׁדִירוּהוּ בְּקִיָּא רַבָּה – שְׁלַחוּהוּ בְּכּוּבּוֹד גְּדוֹל.  
סִיּוֹם הַמַּעֲשֵׂה: בִּין אֲתוּ – כִּשְׁבָאוּ נְחוּם אִישׁ גַּם זֶה וּמִלּוּי בְּדִרְכָם,  
בִּיתוֹ בְּתִהּוּא דִּירָה – לֵנוּ בֹאוּתָה דִּירָה בַּה לֵן נְחוּם בְּדִרְכוֹ לְמֶלֶךְ.  
אִמְרֵי לִיָּה בַעֲלִי הַדִּירָה שֶׁנֶּגְבוּ מִמֶּנּוּ אֵת הַמְרִגְלִיּוֹת וְהַנִּיחוּ עֶפֶר,  
מֵאִי אִיִּיתִית בְּהֶדֶךְ דְּעֶבְרִי לָךְ יִקְרָא בּוֹלִי הָאִי – מַה הִבֵּאתָ עִמָּךְ  
לְמֶלֶךְ שֶׁעָשׂוּ לָךְ כְּבוֹד כִּה גְדוֹל. אִמְרֵי לָהֶם, מֵאִי דְּשִׁקְלִי מְהֵבָא אֲמִיתִי  
לְתָהֶם – אוֹתוֹ אֲרָגוּ שְׁהִיד עִמִּי כֹאן הִבֵּאתִי אֵל הַמֶּלֶךְ, וְשִׁחַ לָהֶם

## המשך ביאור למס' תענית ליום רביעי עמ' א

1 נפלאות העפר. כששמעו זאת חשבו שיש בעפר ביתם כח זה, ורצו  
2 להתעשר מכך, ולכן סתרו לדירייהו – את דירתם, ואמטינהו לבי  
3 מלכא – והביאו את עפרה לבית המלך, ואמרו ליה, האי עפרא  
4 דאייתי הקא – עפר זה שהביא לכאן נחום איש גו ועמו ניצחת  
5 את אויבך, מדידן [משלנו] הוא, והנה הבאנו לפניך עפר נוסף  
6 כמותו. בדקוה – זרקו חיילי המלך מעפר זה, ולא אשכחוה – ולא  
7 מצאו שנהפך לחרבות וחיצים, וקטלינהו להנף דיוראי – והרגו את  
8 בעלי הדירה, על שזלזלו במלך.  
9 שנינו במשנה: אי זו היא דבר עיר המוציאה חמש מאות רגלי כו'

10 ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים.  
11 ברייתא המבארת דין המשנה: תנו רבנן, עיר [גדולה] המוציאה  
12 כלומר שגרים בה חמש מאות ואלף רגלי [אנשים], כגון כפר עכו,  
13 ויצאו הימנה תשעה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, שלשה מתים  
14 ליום, הרי זה דבר שמתריעים עליו באותה העיר. אך אם מתו  
15 תשעה ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר, שאירע רק  
16 במקרה. ועיר [קטנה] המוציאה חמש מאות רגלי, כגון כפר עמיקו,  
17 ויצאו ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה, הרי זה דבר,

# תענית דף כא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קפה

אחד, ושאיני חורדי דרמין מעיהו לברי אינשי – החזירים שונים  
משאר הבהמות והחיות, שמעיהם דומים למעיים של בני האדם,  
שאינ להם כרס פנימי, ולכן חוששים שמגיפה זו תפגע אף באנשים,  
ויש להתענות.  
מעשה במגיפת אנשים במקום אחר: פעם אמרו ליה לשמואל שהיה  
גר בנהרדעא, דאיבא מותנא – יש מגיפה במקום אחר בבבל  
הנקרא ב' חוואי, ונור תעניתא בעירו נהרדעא. אמרו ליה, והא  
מרתא – הרי אותו מקום רחוק ממקומך, ואין צריך לגזור תענית.  
אמר להם שמואל, ליבא מעבדא קבא דפסיק ליה – אין כאן נהרות  
ואו מחיצות אחרות) להפסיק בין ב' חוואי לנהרדעא. ויש חשש  
שתתפשט המגיפה לעירנו, ולכן יש להתענות אף כאן.  
מעשה נוסף בעין זה: פעם אמרו ליה לרב נחמן שהיה גר בבבל,  
דאיבא מותנא בארעא דישיראל – שיש מגיפה בארץ ישראל, ונור  
תעניתא. ואמר לבאר טעמו, שאם נבירה שהיא ארץ ישראל לוקה,  
שפחה שהיא חוץ לארץ לא כל שכן שיכולה ללקות, ולכן יש  
להתענות. מקשה הגמרא: מדברי רב נחמן יש לדייק, מעבדא –  
הטעם שגוזרים תענית אף במקום אחר הוא דווקא משום דנבירה  
ושפחה הן, הא – אולם אם הן שפחה ושפחה, דהיינו שבמקום אחר  
בחוץ לארץ תהיה מגיפה, לא, והא אמרו ליה לשמואל, איבא  
מותנא – יש מגיפה בפי חוואי, ונור תעניתא בעירו כדלעיל. דוחה  
הגמרא: שאני התם – המקרה אצל שמואל שונה, בין דאיבא  
שיירקא – מכיון שיש שירות הבאות מבי חוואי לנהרדעא,  
וחוששים דלנוי ואתנא ביה – שתתלווה המגיפה לשירות,  
ותפרוץ אף בנהרדעא.  
כיון שדיברה הגמרא בזכויות של צדיקים להגן על מקומם, היא  
מביאה צדיקים שזכויותיהם היו זה למעלה מזה: אבא אומנא  
ומקו דם הנה אתי ליה שלמא מפיכתא דרקינא כל יומא – היתה  
בת קול מן השמים אומרת לו בכל יום 'שלום עליך', ולאבא היה  
כך כל מעלי יומא דשבתא וערב שבת, ולרבא כל מעלי יומא  
דכיפורי וערב יום הכיפורים. והנה קא תלשא דעתיה דאבא – אבא  
היה מצטער משום דאבא אומנא – שמעש אבא אומנא גרמו לו  
לקבל בכל יום, ומעשיו גרמו לקבל רק בערב שבת. אמרו ליה  
לאבא מן השמים, אין לך להצטער, שכן לא מצויה למיכבד  
בעובדיה – אינך יכול לעשות כמעשי אבא אומנא, שאתה ראש  
ישיבה ואינך יכול להיות מקיז דם כמותו, ובדין זכה לכך. מבררת  
הגמרא: ומאי הו עובדיה – מה היו מעשיו דאבא אומנא. משיבה  
הגמרא: דכי הנה עבדי מילתא – כשהיה מקיז דם לאנשים, הנה  
מחית – היתה מניח את הממתנים להקזה בקרי לחוד ונשי לחוד  
משום צניעות, ואית ליה לבושא דאית ביה קרנא – ויש לו בגד שבו  
מחובר כלי הקזת הדם, דהוות גוינא בי בוסילתא – שהוא סדוק  
רק כגודל כלי הקזזה, ושאר הבגד מחובר וסתום, וכי הוות אתנא  
ליה איתתא – וכשבאה אליו אשה להקז דם, הנה מלביש לה בגד  
זה כי היכי ובדין דלא ניסתבל בה בשמקו לה. וכן אית ליה דובתא  
דצנינא – יש לו מבחון מקום צנוע שמונחת בו קופה, דשדי ביה  
פשיטי דשקל – שמניח בה כל אדם את המעות שהיה נוטל עבור  
ההקזה, מי דאית ליה מעות לשלם שדי (מניחם) ביה, ומי דלית ליה  
לא מיבסיף – לא התבייש שלא לתת, שהרי אף אחד לא ראה אם  
נתן או לא. וכי הנה אתרמי ליה צורבא מרבנן – וכשהיה מודמן לו  
תלמיד חכם להקז לו, אתרמי מניה לא שקל – לא היה נוטל ממנו  
שכר אף אם היה לו לשלם. ובתר דקא – כשעמד התלמיד חכם  
מלהקז הריב ליה פשיטי – נתן לו אבא אומנא מעות, ואמר ליה, זיל  
– לך קנה לך מאכל ובראי נפשך – ותבראי עצמך עמו.  
לאחר ששמע זאת אבא, רצה לבדוק ולבחון מעשיו: יומא חד שדי  
אבא ונא דרבנן למיבדקיה – יום אחד שלח אבא שני תלמידיו  
חכמים לבדוק את מעשיו אבא אומנא. וכשבאו לפניו איתבניהו  
ואבליניהו ואשקניהו – הושיבם והאכילם והשקם, וקא להו ביסתרין  
בלילא – ובליילה הניח במיטתם מצעי צמר נאים, לישון עליהם  
בנוחות.

אך אם מתו ביום אחד או בארבעה ימים, אין זה דבר.  
מעשה בענין זה: דרוקרת, עיר המוציאה חמש מאות גלילי הנה,  
ופעם אחת יצאו ממנה שלשה מתים ביום אחד, ומכל מקום נור רב  
נחמן בר רב חסדא תעניתא. אמר לו רב נחמן בר יצחק, במאן פסקת  
שלא כפי ששינוי במשנה ובברייתא, פרבי מאיר, דאמר (ב"ק כג)  
בענין שור המועד, לאחר דברי רבי יהודה שרק אם העידו בבעליו  
ג' ימים רצופים לאחר שנגח נהיה מועד, ובג' נגיחות ביום אחד  
אינו נהיה מועד, וטען, אם כשריח נגיחותיו בג' ימים תיב נזק  
שלם כמועד, קריב נגיחותיו לשלשה ביום אחד לא כל שכן שחיב.  
וכן בדבר, אם כשמתו בג' ימים הוא דבר, ודאי כך הוא ביום אחד.  
המשך המעשה: אחר כך אמר ליה רב נחמן בר רב חסדא לרב נחמן  
בר יצחק, ליקום מר – יעמוד הרב משיבתו במקום פשוטי העם,  
וליתי לנן – ויבא אלינו לישב במקום מכובד יותר. אמר ליה רב  
נחמן בר יצחק, תנינא – שונה אני ברייתא זו, רבי יוסי אמר, לא  
מקומו של אדם מכבדו, אלא אדם מכבד את מקומו, וממילא ישיבה  
במקום מכובד לא תחשיבני יותר, שכן מצוין ביה סיני שניתנה בו  
תורה, שכל ומן שששכניה שרויה עליו, אמרה תורה (שמות לד א) יב  
הצאן הקבקר אל ידעו אל מול החר ההוא, שמפני השכינה היה  
החר מכובד ומקודש, וכשנסתלקה שכינה ממנו, אמרה תורה (ש)  
יט א' במשוף היובל תמה יעלו ביה, ודיינו כשמסתיים קול השופר  
שהדרך להאריך בו בעת סיום, ואז בטלה קדושת החר. וכן מצונו  
באהל מועד שבמדרג, שכל ומן שהוא נטוי, אמרה תורה (במדבר ה)  
ישיחו מן המחנה כל ציוע וכל זב וכל טמא לנפש, אך כשהוגללו  
הפרוקת בעת הנסיעה, הותרו וכן והפצוצים ושאר טמאים ליבנם  
שם, ומוכח שהדבר הנמצא במקום מכבדו, ולא המקום מכבד.  
אמר ליה רב נחמן בר רב חסדא, אי הכי כדברייך, ניקום אנא לנבי  
מר – אבוא ארבי למקום הרב, לכבד את המקום ואת האנשים  
הפשוטים שיושבים בו. אמר ליה, מוטב ביה מנה ושלם בן פרים  
נחצין שהוא רב נחמן בר יצחק שאביו אינו נקרא רב, אצל מנה  
בן מנה שהוא רב נחמן בר רב חסדא, ואל יבא מנה בן מנה אצל  
מנה בן פרים.  
מעשה נוסף בעין המובא לעיל שזכות אנשים הגינה על  
סביבותיהם: בסורא הוות דברקא – היתה מגיפה, ובשיבכותיה דרב  
לא הוות דברקא – בשכונת רב בסורא לא היתה מגיפה, סברו  
מניה משום זכותיה דרב דנפיש – חשבו אנשי המקום, שזה משום  
זכויותיו המרובות של רב. איתחיו להו בחילמא – התגלו להם  
בחלום מן השמים ואמרו להם, רב דנפישא זכותיה טובא – כיון  
שזכויותיו מרובות, הא מילתא זוטרא ליה לרב – דבר זה קטן הוא  
לפי מידתו של רב, אלא ההצלה היתה משום ההוא נברא דשיל  
מרא (מערד) וזיבילא (את חפירה) לקבירה של אנשים.  
מעשה נוסף בענין זה: בדרוקרת הוות דליקתא – היתה שריפה,  
ובשיבכותיה דרב הונא לא הוות דליקתא, וסבור מניה דהיינו  
בזכותא דרב הונא דנפיש. איתחיו להו בחילמא, הא זוטרא ליה לרב  
הונא לגודל זכותו, אלא הנס אירע משום תהא איתתא דמחממת  
(ומסיקה) תנורא בעצים שלה (ומשילי) לשיבכותיה (ומשילי)  
לשיבכותיה – משאילה לשכנותיה שישתמשו, ולא יהיו צריכות  
להסיק בעצים משלהן.  
מעשים שגזרו בהם תעניות על צרות שונות: פעם אמרו ליה לרב  
יהודה, דאתו קמצי – שבא ארבה המכלה את התבואה, ונור  
תעניתא באותו מקום. אמרו ליה אנשי המקום, לא קא מפסקן,  
שאנים אוכלים מתבואתנו, ואין צריך לגזור תענית מחמתם. אמר  
להו, וכי ונודא (צידה) איתו הארבה בדרוקתו לאכול ממנו, שלא  
יהיו צריכים לתבואתכם, הלא ודאי עתידים לכלותה, ועל כך יש  
להתענות.  
מעשה נוסף: פעם אמרו ליה לרב יהודה, דאיבא מותנא בחיורי –  
שנפלה מגיפה בחיירים. ונור תעניתא. מבררת הגמרא: ניבא קסבר  
רב יהודה, שמבה המשולחת מן השמים מין אחר, נחשבת  
כמשולחת מכל המינין ונגזרה אף על האדם, ולכן גזר תענית אף  
על מגיפה זו. דוחה הגמרא: לא, לעולם אין מתענים על מכה במין